

KAPITTEL 5

Fra politisk beslutning til lokal praksis

En nasjonal fraværsgrense aktualiserer en tanke om likebehandling. Uansett hvilken videregående skole i landet en går på, eller hvilken lærer en har, så er reglene for hvor mye eleven kan være borte og hvilke konsekvenser det får for eleven, like. Slik er i det minste idealet. Selv om en nasjonal bestemmelse gjøres virksom i hele landet, vil en utfordring være om regelverket i praksis blir forstått og praktisert likt. Hvordan skolene praktiserer fraværsgrensen er dermed avgjørende. Mens rektor på sin side er øverste ansvarlige for lik praktisering, er det i stor grad lærerne som utøver denne grensen i praksis. Det er de som fører fravær, og som først og fremst må håndtere responser fra elever i skolehverdagen. Mens tilpasninger og implementeringer av regelverket ble mye omtalt det første skoleåret fraværsgrensen var gjeldene, vil vi i dette kapitlet vise hvordan lærerne kontinuerlig har jobbet med å møte og tilpasse seg etter responser fra elever. Elevene er i søkelyset, og dette kapitlet omhandler neste ledd i styringskjeden, nemlig lærernes håndtering av ulike elevstrategier. I neste kapittel skal vi flytte oss til rektors kontor og se utsikter derfra, og samlet vil disse to kapitlene kunne leses som skolenes praktisering av fraværsgrensen.

I de foregående kapitlene har vi vist hvordan elevens skolehverdag ble endret som følge av fraværsgrensen, men også lærernes arbeidshverdag har blitt endret. De indirekte konsekvensene for lærerne som vi skal diskutere i dette kapitlet er ulike former for merarbeid knyttet til oppfølging av fravær, hvilke ulike typer av tilpasninger av skoledagen som er gjort, og hvordan lærere håndterer elevens stress rundt fravær, basert på intervjuer med lærere. Dette viser samlet hvilke utfordringer lærere har når de møter de ulike mestringsstrategiene fra elevene, og hvilke konsekvenser lærernes håndtering kan få.

Indirekte konsekvenser: Lokal variasjon i praktiseringen

En indirekte konsekvens av innføringen av fraværsgrensen er lokal variasjon i praktiseringen av fraværsgrensen. Dette kan føre til forskjellsbehandling av elever, noe som igjen kan svekke fraværsgrensens legitimitet og oppslutning. Lærerne representerer førstelinjen, som møter elevene hver dag. Et velkjent perspektiv for å forstå implementeringsprosesser er basert på Lipskys (1980) begrep om «bakkebyråkratene», slik det også ble presentert i innledningskapitlet. Begrepet reflekterer at menneskene som fyller rollene nært brukerne, ofte må tilpasse og fortolke beslutninger fattet sentralt på måter som gjør at beslutningene oppleves som adekvate for å gjennomføre oppgavene. Disse tilpasningene er ofte nyttige, men det betyr også at lokale justeringer kan ha som konsekvens at tiltak praktiseres ulikt. Ut fra dette perspektivet blir lærernes forståelse, lojalitet og oversetting tematisert. Det betyr at ikke bare hvilken skole en elev går på vil ha betydning for hvordan eleven må tilpasse seg implementeringen av regelverket, men også at det kan ha betydning hvilken lærer eleven har.

Lipskys antagelse er at politikken som brukes på «bakkeplan» ofte er forskjellig fra de politiske vedtakene, noe han antar vil ramme de svaker stilte gruppene. Hvordan lærerne praktiserer regelverket, vil kunne få store konsekvenser for eleven. Trolig vil konsekvensene være ulike for ulike elevgrupper, og særlig ramme elever i særlig sårbare situasjoner.

I våre analyser har vi tatt utgangspunkt den vertikale styringslinjen for å få fram forhold som følger av at fraværsgrensen er vedtatt politisk, men skal praktiseres lokalt. Fraværsgrensen synliggjør en politisk styringsambisjon for skolen som også har konsekvenser for arbeidet i fylkeskommunene, som skoleeier, men også for skolelederne eller rektorene ved de ulike skolene, samt lærere og elever. Styringslinjen og de mange aktørene som er involvert, gjør det viktig å studere hvordan fraværsgrensen har blitt implementert og praktisert ved landets videregående skoler. Vi vurderer det som sentralt å forstå ulike former for lokal variasjon for å kunne si noe om fraværsgrensen og idealer om likebehandling. Vi skiller mellom lokale tilpasninger *til* og tilpasninger *av* regelverket. Med tilpasninger *til* regelverket mener vi lokale presiseringer i implementeringen av en

praksis tilpasset fraværsgrensen, med sikte på å sikre likebehandling. Det overordnede bildet er at de lokale tilpasningene bidrar til å optimalisere implementeringen av fraværsgrensen. Vår undersøkelse viser samtidig eksempler på skoler som utformer egne tilpasninger av regelverket, noe som kan være problematisk med tanke på likebehandling av alle elever.

Merarbeid med føring av fravær og lærernes håndtering av dette

Med fraværsgrensen fulgte flere administrative oppgaver. Det ble sterkere vektlegging av korrekt fraværsføring, og mange lærere opplevde for første gang at både elevene og foreldrene nå fulgte nøye med på dette. Da fraværsgrensen ble innført erfarte vi at det var svært ulikt om skolene hadde fraværsføringsprogrammer, og eventuelt hvilke de benyttet seg av. Dermed var skolene ulikt rustet til å følge opp fraværet på den måten fraværsgrensen fordrer. Det var også ulikt hvem denne eventuelle ekstra byrden falt på. Lærere tar opprop i timene og fører dette inn i en digital oversikt, og som regel er det også de som har ansvaret for å følge med på sine elever og sende ut varsler når elevene overstiger en viss prosent. På en av caseskolene var disse oppgavene lagt til administrasjonen, som åpner muligheten for at det ekstra arbeidet forbundet med grensen ikke faller på lærere og rektor på alle skoler. Uansett hvem som løser disse nye oppgavene, var det klart at det kom flere administrative oppgaver da grensen ble innført. De skolene som allerede hadde et fraværsføringsprogram som elevene hadde tilgang til, og som viste fraværsprosenten, var godt rustet til dette. De som også hadde inne automatiske varslingsystemer ved en viss fraværsprosent, var enda bedre rustet. For disse skolene lå merarbeidet i å sørge for at lærere førte fraværet de var pålagt å føre, selv om dette ikke var noe nytt som kom med fraværsgrensen. Likevel førte økt vektlegging av fraværet også til merarbeid for lærere i den grad de nå måtte bruke mer tid på henvendelser fra elever og oppfølging fra skoleledelsen.

I Skole-Norge finnes flere ulike fraværsføringsprogrammer. På en skole vi besøkte, regnes fraværsprosenten i et fag ut etter hvor mange undervisningstimer eleven har hatt. De brukte mye tid på å forklare elevene at en fraværstime i begynnelsen av skoleåret utgjorde en større andel, og

at andelen derfor vil bli lavere etter hvert som de deltar i flere undervisningstimer. Andre programmer viser ikke automatisk fraværet i prosent, mens andre igjen forteller at lærere ofte ikke fører fraværet regelmessig. Dersom lærere kun fører inn fraværet i programmet etter en lang periode, fortalte elever at de plutselig fikk fravær for eksempel for en dag to uker tilbake i tid og dermed måtte begynne å nøste opp i og kanskje kontakte lege for å få dette dokumentert dersom de nå lå over 10 prosent. Hvilke programmer skolen bruker, vil derfor i praksis føre til at elevene opplever å bli møtt ulikt i oppfølgingen av fravær.

Hvordan lærere håndterer merarbeidet knyttet til grensen, hvor mye eller lite det måtte være, vil også føre til at fraværgrensen blir praktisert ulikt. Og ikke minst vil hvorvidt lærere fører det fraværet de er pålagt å følge, føre til svært ulik praksis og gi store konsekvenser for den enkelte elev.

Jeg vet at lærere på skolen ikke fører det fraværet de er pålagt å føre. (Lærer)

I sitatet ovenfor kommer det fram at en lærer vet om at fraværet ikke føres slik det er pålagt. Dette vitner om en motstand mot grensen, og muligens også et forsøk på å ta igjen kontrollen over konsekvensene for egne elever. Studier av skoleutvikling og endring i skolen har pekt på at det ofte er tidkrevende fordi det fordrer merarbeid å gå fra status quo til en ny form for struktur, kultur eller praksis. Av den grunn vil forslag om endring ofte møte motstand fra de involverte (Skogen, 2004). I de senere årene har vi sett en gradvis forskyving i styringslinjen, der staten i mindre grad styrer skolehverdagen direkte, men at skolene i større grad er ansvarliggjort (Baek et al., 2017). Dette innebærer flere krav og rapporteringsrutiner for ansatte på skolene. Lærere vi har intervjuet i dette prosjektet pekte på at slike økte krav, som fraværgrensen er et eksempel på, kan oppfattes som at autonomien og tilliten til dem som profesjonelle aktører er erstattet. Det oppfattes for mange ikke som særlig attraktivt, der det eksempelvis ble pekt på at den pedagogiske utviklingen må bøte for dette. Merarbeid tar tid i en allerede hektisk skolehverdag, og dermed er det mindre tid til alle de andre oppgavene en lærer her, herunder forberedelse til og gjennomføring av undervisningen. Samtidig som fraværgrensen aktualiserer diskusjonen rundt skillelinjer mellom sentralt og lokalt, åpner sitatet

over også opp for at lærere forsøker å forebygge for den opplevde skaden innført sentralt. Å ikke føre fravær på elever som står i fare for konsekvensene av fraværsgrensen, kan være læreres måte å beskytte sine elever i en sårbar situasjon på.

Dersom en elev skal står i fare for å ikke få halvårsvurdering med karakter eller standpunkt karakter på grunn av fravær, skal hun eller han få et varsel om dette (Utdanningsdirektoratet, 2020b). Varselet skal da gis i forkant av en eventuell overskridelse av grensen, slik at eleven skal ha mulighet til å forbedre seg og unngå dette. På skolene vi har besøkt, framstår det som at det ikke er noen likhet i når et varsel blir sendt ut, eller praksisen rundt dette. Noen fraværsprogrammer sender ut varsel automatisk uten at lærerne er involvert i dette, mens andre forteller at de nærmest må sende ut varsel dersom en elev er borte én gang uten dokumentasjon. Det framstår også som ulikt når varsel skal sendes ut. Noen forteller at dette skal skje ved 5 prosent udokumentert fravær, andre ved 7 eller 10 prosent, mens mange er usikre. En lærer forteller at kontaktlærere har oversikt over hvilke elever som er mye borte, og hvem som ikke er det. Tidligere var dette godt nok, men nå må de også til enhver tid vite akkurat hvor mange prosent fravær hver elev har. Dette tar tid å følge med på, og det tar tid å sende ut varsler manuelt.

Forsker: Men mellom 10 og 15 prosent kan rektor gå inn og vurdere?

Lærer: Ja, der svikter systemet. Ofte at de ikke får varsel, at elever ikke får varsel før de har nådd 15 prosent, og så skal du jo ha varsel, og da skal du ha 5 prosent å gå på. Det er ulne regler og lokalt reglement som ikke er helt tydelig kommunisert.

Sitatet over illustrerer hvordan varsler kan fungere i praksis. Det illustrerer også hvordan skjønnsbestemmelsen kan fungere, der rektor kan vurdere hvorvidt det er klart urimelig at fraværsgrensen på 10 prosent skal gjelde, i tilfeller der eleven har mellom 10 og 15 prosent udokumentert fravær. Denne samtalen mellom rektor og elev kan i mange tilfeller fungere etter hensikten, men for noen vil ikke dette oppfattes som et oppfølgingstiltak, forteller en lærer oss. Der eleven aldri har hatt noen kontakt med rektor tidligere, kan det både virke fryktinngytende for eleven å skulle fortelle fortrolige ting til en ny person, og det kan være svært vanskelig for en rektor å skulle vurdere dette. En lærer er ofte den som

kjenner eleven sin best, og vi har også erfart at i mange tilfeller vil det i praksis fortsatt være læreren som utøver skjønnsbestemmelsen. En lærer kan sørge for at elever ikke får ført opp mer enn 10 eller 15 prosent udokumentert fravær i fraværsføringsprogrammet dersom læreren vurderer at det er urimelig, eller læreren rådfører rektor i disse tilfellene. Eksempelvis forteller noen lærere at de noen ganger unngår å føre fravær selv om en elev er mer enn 15 minutter for sen til timen, noe som ordensreglementet ved skolen fastslår skal telle som fravær.

I stedet for en samtale med rektor om tiltak, så sett inn ressurser på et oppfølgingsteam. Som tar praten, følger med på livet til eleven og stiller de spørsmålene jeg som faglærer kanskje ikke bør stille om hvordan det går hjemme, hvordan den psykiske helsa er. Jeg skal jo være en omsorgsperson som kontaktlærer, men det går en grense på hvor mye det er komfortabelt for eleven å snakke med meg om. (Lærer)

Denne læreren viser et eksempel på mulige supplerende tiltak som kan være hensiktsmessige for elever i en sårbar situasjon. Et oppfølgingsteam med ressurspersoner som hverken inneholder kontaktlærer eller rektor kan være bedre rustet til å prate med eleven om hvordan de faktisk har det. I kapittel 7 vil vi diskutere «laget rundt» eleven mer inngående.

Tilpasninger av skoledagen

Fraværsgrensen vil i ytterste konsekvens avgjøre om du får vitnemål/førstegangsvitnemål fra videregående skole eller ikke, og derfor vil også skolens tilpasninger spille inn for denne konsekvensen. Intervjuene vi har gjort med lærere viser at de gjør både tilpasninger *av* regelverket og tilpasninger *til* regelverket for å legge til rette for at skolehverdagen til deres elever blir best mulig. Både elever og lærere er ulike, og mens noen lærere mener grensen fungerer godt som den er, mener andre den ikke fungerer i det hele tatt, eller ikke fungerer over alt eller i alle fag. Derfor er det gjort tilpasninger av skoledagen. Noen av disse tilpasningene er gjort for å demme opp for skaden noen mener denne grensen har, og på denne måten omgå noen av konsekvensene den kan ha for elever.

En lærer vi intervjuet, spurte oss når på dagen vi trodde fraværet var størst. Vedkommende mente å se et tydelig mønster fra sin skole, der

fraværet var størst i de første timene på dagen. Elever slet med å komme seg opp om morgenen og kom gjerne et par timer for sent, men hvis en elev først kom på skolen, ble de der til skoledagen var over. En løsning denne læreren sammen med andre hadde funnet, var å legge såkalte «store fag», med mange undervisningstimer i året, først på timeplanen. På denne måten var det mulig for elever å forsove seg, uten at dette fortløp dem over den magiske grensen på 10 prosent udokumentert fravær.

Vi har alltid de store fagene på morgenen, så fraværgrensen har gjort at vi organiserer oss annerledes. Da forsover de seg i hvert fall ikke til de små fagene. Det aller meste fraværet er mellom klokka 9 og 11 på morgenen. På slutten av dagen, der tror jeg kanskje fraværgrensen har gjort at de blir på skolen. (Lærer)

En effekt av fraværgrensen på denne skolen var dermed at skolen organiserte skoledagen annerledes. En annen effekt denne læreren mente å se, var at når elevene først var kommet seg på skolen, ble de der helt til skoleslutt. På andre skoler har de ikke fortalt om omorganisering av skoledagen, og i praksis vil det være ulikt hvor mye hver skole tilrettelegger rundt fraværgrensen.

Såkalte «småfag» med få undervisningstimer i uken ble tidlig et tema i fraværgrensedebatten, som vist i de foregående kapitlene. Dette var også et tema i de kvalitative intervjuene med lærere og ledelse på skolene. Mange opplevde at elevene var spesielt opptatt av fraværet i disse fagene, fordi de raskere kan nå grensen på 10 prosent udokumentert fravær her enn i fagene med mange undervisningstimer. Selv om analyser fra kapittel 2 viser at det ikke er mer fravær i disse fagene enn i fag med flere undervisningstimer, ser vi fra forrige kapittel at det for eksempel ble fremmet forslag om høyere fraværgrense i småfagene. Dette viser om ikke annet at det er mye stress og usikkerhet rundt fravær i disse fagene, noe skolene igjen håndterer ulikt. En skole fortalte at de hadde valgt å splitte et fag med kun to undervisningstimer i uken på to ulike skoledager. Normalt ville disse fagene vært en dobbelttime, men dette gjorde faget sårbart for høyt fravær. Ved å splitte faget på to dager kunne elevene være syke og borte fra skolen for eksempel to onsdager, uten at man nødvendigvis fikk høyt fravær i et lite fag som tidligere hadde dobbelttimer på onsdager. Som sitatet under illustrerer, mente lærerne at dette muligens ble svært korte økter, men at det var bedre enn faren for høyt fravær.

Vi deler opp norsk på yrkesfag over to dager, men da blir det kortere økter. Likevel er det bedre enn at elever risikerer å få høyt fravær dersom de er borte en dag. (Lærer)

Andre skoler anerkjente stresset elevene følte overfor de små fagene, men hadde ikke gjort grep på samme måte. Skoledager rundt om i landet bør være til dels ulike, fordi hverdagen bør tilpasses lokale forhold og elevgruppen akkurat den spesielle skolen har. Det vi ser fra intervjuene, er likevel at hvordan skolene håndterer endringer etter fraværsgrensen i praksis, kan få svært store konsekvenser for elevene. Derfor er det et viktig funn hvorvidt det gjøres spesielle tilpasninger av skoledagen, og de mulige konsekvensene av ulik håndtering.

En lærer forteller at de var for lojale mot fraværsgrensen det første året, noe vedkommende ikke tror var så utbredt:

Ja, jeg har hatt elever som jeg hadde klart å redde dersom det ikke var for fraværsgrensen. Flere elever. Problemet var at vi var veldig lojale mot den i fjor, og det tror jeg kanskje ikke var så utbredt. (Lærer)

Mens noen lærere har praktisert fraværsgrensen som en absolutt grense siden dag én, har andre, slik læreren i sitatet over indikerer, ikke vært like rigide. På skolen denne læreren jobbet hadde de før grensen gjort tilpasninger slik at også elever med høyt fravær kom seg igjennom skolen og fikk kompetansebevis. Disse tilpasningene kunne de ikke lenger gjøre – fordi de var lojale mot fraværsgrensen. En annen lærer forteller hvordan de har blitt «frarøvet muligheten» med å få flere elever gjennom videregående skole:

Vi har jo ofte hatt mange elever med høyt fravær, men vi har alltid vært veldig gode på å få dem igjennom likevel. Vi har klart å få dem til å være på skolen så mye at vi får de opp på et kompetansenivå så de faktisk består, da, og veldig mange av dem fungerer veldig godt når de faktisk kommer seg ut i jobb etterpå, selv om de er drittlei skolen. Og jeg føler vi har blitt frarøvet den muligheten til å få de gjennom, og få de ut i arbeidslivet, som vi var gode på. (Lærer)

Skolene skal gi alle elever tilpasset opplæring og tilrettelegge slik at alle får best mulig utbytte av opplæringen uavhengig av forutsetningene deres (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16). Skolen har plikt til å tilpasse opplæringen, men det er ingen individuell rett for den enkelte elev, og skal skje gjennom variasjon og tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen

innenfor fellesskapet. Slike tilpasninger var dermed en del av hverdagen til mange elever og lærere før fraværsgrensen ble innført. Det flere lærere vi intervjuer forteller, som de to sitert ovenfor, er at de ikke lenger har mulighet til å gjøre de tilpasningene er tidligere gjorde innenfor fraværsgrensens bestemmelser. Vi ser at noen lærere gjør tilpasninger for å gjøre det lettest mulig å komme seg under fraværsgrensens tak, men samtidig at også dette taket ikke muliggjør de tilpasningene som tidligere ble gjort for å få flest mulig elever gjennom skolen og ut i arbeidslivet. Lærere vi intervjuet trakk fram at det handlingsrommet de tidligere opererte innenfor oppleves innskrenket, og at dette har skapt misnøye. Mange lærere mener rommet de tidligere hadde innen tilpasset opplæring var nødvendig for å gi et best mulig tilbud til sine elever, men at fraværsgrensen har innskrenket dette rommet slik at noen av deres elever ikke lenger får det tilpassede tilbudet de tidligere hadde mulighet til, og krav på, å få.

Krevende å håndtere «generasjon prestasjon»

Vi har sett at også elever som ikke står i fare for å falle fra, har opplevd økt stress etter innføringen av fraværsgrensen. Da vi intervjuet lærere kom temaet legeerklæringer fort opp, og det var mye oppgitthet å spore. Det er tydelig at det å skaffe legeerklæring fører til mye stress for mange elever, nesten uavhengig av hvor mye eller lite fravær de har. Ansatte ved skolene forteller om elever som åpenbart er syke, men som ikke vil dra hjem hvis dette betyr at de får fravær oppført som ikke dokumentert dersom de ikke oppsøker en lege, slik også elevene fortalte i forrige kapittel. Da hjelper det ikke at læreren, eller rektor for det saks skyld, kan se at en elev er syk. Vedkommende må skaffe rett dokumentasjon for at dette ikke skal bli udokumentert fravær. Lærere forteller at de gang på gang forsøker å forklare elever at det går fint an å være borte noen dager dersom man er forkjøla eller har omgangssyke, og at dette ikke trenger å dokumenteres av lege. Likevel er konsekvensene av å overskride fraværsgrensen stor, og når du ikke er helt sikker på hvordan fraværet ditt vil utvikle seg framover i skoleåret, er mange elever svært skeptiske til å være syke og borte fra skolen uten å få dette dokumentert.

Elevene er så «generasjon prestasjon» at de ikke skal ha noe udokumentert fravær. (Lærer)

For elever som jevnt over har lite fravær, vil det ofte oppleves som ubehagelig om de av en eller annen grunn er mye borte. Ut fra hva de fortalte i intervjuene, er det nærliggende å anta at dette er elever som i særlig grad vil være tilbøyelige til å oppsøke lege for å dokumentere alt fravær.²⁰ Mange ansatte ved skolene sliter med å se poenget med at en elev som helt tydelig er syk, må dra til legen for å skaffe dokumentasjon, heller enn å dra rett hjem og bli friskere. Disse elevene må gjerne de ansatte bruke en del tid på for å forsøke å forklare hvordan reglementet fungerer, noe som skaper frustrasjon. Mange i «generasjon prestasjon» vil gjerne at alt fraværet skal være dokumentert, og selv om dette er elever som aldri er borte fra skolen, bortsett fra et par sykdomsdager, må lærere og rektor bruke tid på henvendelser fra de som passer på å få 0 prosent udokumentert fravær. Dette er tid de tar fra en allerede hektisk hverdag, der tid brukt på noe går på bekostning av tiden de har igjen til å bruke på andre saker. Disse hadde sannsynligvis hatt lite fravær både med og uten fraværsgrense og fyller nå opp legekontorer og læreres innbokser med henvendelser om ufarlige sykdomsdager, som er inntrykket etter flere lærerintervjuer. Dette viser hvordan lærerne ikke bare håndterer elever med høyt fravær, men også de med mindre fravær enn hva grensen tilsier er innenfor.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi undersøkt lærernes praktisering og håndtering av elevenes responser. Mens vi i kapittel 3 pekte på ulike mestringsstrategier og konsekvenser fra elevenes side, ser vi i dette kapitlet nærmere på hvordan skolen håndterer disse strategiene, og hvilke konsekvenser dette får i siste instans. Vi skiller mellom lokale tilpasninger *til* og tilpasninger *av* regelverket. Med tilpasninger *til* regelverket mener vi lokale presiseringer i implementeringen av en praksis tilpasset fraværsgrensen, med sikte

²⁰ Hvilket fravær som skal føres på vitnemålet, følger av forskrift til opplæringsloven § 3-47. Alt fravær i enkelttimer skal føres på vitnemålet. Det er kun fravær i hele dager i inntil ti dager som kan strykes fra vitnemålet dersom eleven kan dokumentere at fraværet skyldes en av grunnene i § 3-47. Reglene om føring av fravær eksisterte også før innføringen av fraværsgrensen.

på å sikre likebehandling. Det overordnede bildet er at de lokale tilpasningene bidrar til å optimalisere implementeringen av fraværsgrensen. Vår undersøkelse viser samtidig eksempler på skoler som utformer egne tilpasninger av regelverket, noe som kan være problematisk med tanke på likebehandling av alle elever. Samtidig tyder mye på at slike tilpasninger i størst grad ble gjort rett etter at fraværsgrensen ble implementert, og at etter hvert som usikkerhetsmomentene knyttet til den praktiske gjennomføringen er redusert, har det foregått en normalisering av praktiseringen. Til tross for denne normaliseringen tyder våre funn på at det fortsatt foregår lokal tilpasning av regelverket når ulike lærere praktiserer denne.

Det å følge opp fraværet på riktig måte gir noe merarbeid, og dette arbeidet gjøres ulikt. Eksempelvis blir varslingsrutiner gjennomført svært forskjellig. Mens noen skoler gjør tilpasninger av skoledagen for at elever enklere skal kunne manøvrere seg rundt fraværsgrensen, gjør andre skoler det ikke. Eksempler vi har sett på tilpasninger, er å legge store fag på morgenen, samt å dele små fag over to skoledager. Empirien tilsier at ulikhetene både er mellom skoler og mellom lærere innad på samme skole. Ulike tilpasninger og håndteringer fra skolene kan i ytterste instans føre til at konsekvensene for elevene avhenger av hvilken lærer du har eller hvilken skole du går på, heller enn det faktiske udokumenterte fraværet. Mens det innledningsvis ble trukket fram fraværsgrensens *suksess* målt i redusert fravær, har vi i dette kapitlet også sett eksempler på *besværet* grensen fører med seg sett fra lærernes ståsted. Vi viser også hvordan lokal variasjon i praktisering er en indirekte effekt av fraværsgrensen som kan få konsekvenser for elevene.